

Araştırma Makalesi (Research Article)

Sayı 1 Cilt 1: 30-36 / Ocak 2018

(Volume 1 Issue 1: 30-36 / January 2018)

TÜRK SİNEMASINDA ALGI YÖNETİMİ: KURTLAR VADİSİ IRAK ÖRNEĞİ

Çağdaş GÖKBEL^{1*}

¹ Süleyman Demirel Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, 3200 Isparta, Türkiye

Gönderi: 10 Ocak 2018; **Yayınlanma:** 24 Ocak 2018
(Submission: January 10, 2017; **Published:** January 24, 2018)

Özet

4 Temmuz 2003'te Irak'ın Süleymaniye kentinde ABD askerlerinin gerçekleştirdiği operasyon sonrası, Türk özel kuvvetlerine bağlı birlikler başlarına çuval geçirilerek gözaltına alınmıştı. Türk askerlerinin başına çuval geçirilmesi ve sonrasında yaşananlar Türk kamuoyunun ayağa kalkmasına sebep olmuş ve olaya her kesimden büyük bir tepki gösterilmişti. Bu çalışmada Irak'ta yaşanan çuval olayının Türk sinemasına yansımaları ele alınmaktadır. Süleymaniye skandalından 3 yıl sonra gösterime giren (3 Şubat 2006) 'Kurtlar Vadisi Irak' adlı film kamuoyunda yoğun tartışmalara sebep olmuş ve izleyici tarafından ilgiyle karşılanmıştır. Çuval hadisesine atıfla başlayan film; ağırlıklı olarak bu konuyu işlemekte ve filmin başkarakteri Polat Alemdar'ın Amerikalılara Türk halkı adına ders vermesiyle son bulmaktadır. Bu noktadan hareketle çalışmanın temel amacı; 'Kurtlar Vadisi Irak' filmi aracılığıyla gerçekleştirilmeye çalışılan algı yönetimidir. Bu temel amaç doğrultusunda film içerik olarak incelenmiştir. Yapılan içerik çözümlemesi sonucunda filmin algı yönetiminin etkin bir aracı olarak kullanıldığı ve Kurtlar Vadisi Irak filminin izleyicide "Türkiye'nin ABD'den öcünü aldığı" yönünde bir algı oluşturmak üzere kurgulandığı tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: Algı yönetimi, Kurtlar vadisi Irak, Türk askeri

Perception Management In Turkish Cinema: Kurtlar Vadisi Irak Example

Abstract: Following the operation of US Soldiers in Suleymaniya, Iraq on July 4th 2003, troops which are affiliated to Turkish Special Forces were taken into custody with sacks covering their heads. This incident and what was happened after has caused the Turkish public from every politically different side to wholly stand up and react greatly. This study deals with the reflection of the sack incident in Iraq to Turkish cinema. The film 'Kurtlar Vadisi Irak' which hit the theaters three years after the Suleymaniya scandal (3 February 2006) caused intense debate in the public and was welcomed by the audience. The film starts with a reference to the sack incident and mainly work around this subject and ends with the protagonist Polat Alemdar teaching a lesson to Americans on behalf of Turkish people. From this point on, the main purpose of this study is to analyze the accomplishment attempt of such perception management within this film. The film's content was investigated in the direction of this main purpose. The results of the analysis of the content of the film indicates that the film was used as an effective perception

management tool and that it was willingly fictionalized to construct a perception in Turkish people as in “ Turkey has taken his revenge against US”.

Keywords: Perception Management, Kurtlar Vadisi Irak, Turkish Military

***Corresponding author:** Süleyman Demirel Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, 3200 Isparta, Türkiye

Email: cagdas_gokbel@hotmail.com (Ç GÖKBEL)

1. Giriş

Sinema, Kültür endüstrisinin işlevsel ürünlerinden yalnızca birisidir ve kitlelerin manipülasyonunda önemli bir görev üstlenmektedir. Kurtlar Vadisi Irak filmi bu perspektiften hareketle uygun bir örneklem olarak düşünüldüğü, ele alınmıştır. 15 Ocak 2003 tarihinde ilk olarak televizyon dizisi biçiminde hayatlarımıza giren Kurtlar Vadisi yayınlanmaya başladığı günden itibaren Türk halkının yoğun ilgisini ve dikkatini çekmiştir. Dizinin yayınlanırken kitlelere söylediği şey; ‘Türkiye’nin gerçeklerini anlatmak’ olarak özetlenebilir. Kurtlar Vadisi adlı yapımın bu iddiası kitlesel ilgiyi toplamasının temel gerekçesi olarak ifade edilebilir. Kurtlar Vadisinin sinemaya uyarlanması ise temelde diziyi aynı doğrultudadır. Türkiye’yi sarsan konu ve olayları beyaz perdeye yansıtmak. Bu çalışma, durumun bu derece masum olmadığını göstermesi açısından önemlidir.

Kapitalizm, insanların sadece günlük ihtiyaçlarını gidermelerini sağlayan ürünler üretmekle kalmaz; aynı zamanda onların duygu ve bilinç dünyalarına yönelik ürünler de üretir ve dağıtır (Güngör, 2011). “Adorno’nun kültür endüstrisi kuramı bu anlamda ekonomi politik ve kültür analizinin bir karmaşası gibidir. Adorno özünde medyanın kültürel ve ideolojik etkisini inceler” (Güngör, 2011). Kültür endüstrisinin ürünlerine karşı uyanık olmak ve bu ürünleri bilimsel temelde analiz etmek bu yüzden oldukça önemlidir.

“Hiçbir düşünce iletişimin dışında duramaz, onu yanlış yerde, yanlış bir uzlaşma içinde dile getirmek, doğruluğunu da yok etmek olur, Gittiğim her film, bütün uyanıklığıma karşın, biraz daha aptallaştırıyor beni, biraz daha kötüleştiriyor” (Adorno, 2014).

Tüm uyanıklığına rağmen biraz daha aptallaşmak; Adorno, sinemanın işlevsel yönünü bu şekilde özetler. Peki, Kurtlar Vadisi Irak filmi standartlaşan dünyamızda, standardın dışına çıkan tepkilerimizi nasıl yönlendirmektedir? Çalışmada, bu sorunsaldan hareketle Kurtlar Vadisi Irak adlı filmi nitel içerik analizi yöntemiyle irdelenmiştir. Sinema, bir kitle iletişim yöntemi olduğundan kitlelere yönelik olarak üretilen içeriklerin anlam ve ideoloji bakımından yönlendirilmesi gerekir. “ Marksist ve eleştirel yaklaşımlarda kitle kültürü kültürel üretim, emtialaşma, fetişleştirme, ideolojik egemenlik veya bilinç yönetiminin üretimi çerçeveleri içinde ele alınır” (Erdoğan, 2002). Kurtlar Vadisi Irak filmi analiz edildiğinde; ideolojik üretimden,

fetişleştirmeye ve oradan bilinç yönetimine kadar pek çok yöntemin başarıyla uygulandığı söylenebilir. Bu manada filmin Hollywood yapımı Rambo (Anonim, 2017c) serisiyle benzeştiği düşülebilir. Türkiye’deki kamuoyunu yönlendirmesi açısından yerli Rambo Polat Alemdarın ortaya çıkarılması pek de tesadüf gibi görünmemektedir.

Çalışmamızda incelediğimiz ‘Kurtlar Vadisi Irak’ adlı film, özellikle kritik bir dönemde kitlelerin siyasal eğilim ve tercihlerini etkilemiştir. Film, kitlelerin biriken enerjilerinin soğurulmasında ve bireylerin olaya karşı geliştirdikleri tepkilerin rahatlatılması hususunda önemli bir misyon üstlenmiştir.

1.2. Kuramsal Çerçeve

Algı yönetimi, Amerikan ordusu tarafından ortaya çıkarılan bir tanımdır. Algı Yönetimini Amerika savunma departmanı aşağıdaki gibi tanımlamıştır:

“İstihbarat sistemlerinin ve liderlerin resmi tahminleri, dış ilişkileri ve resmi eylemlerini etkilemenin yanında, toplumların duygularını, motivasyonlarını etkilemek amacıyla yapılan yayınlar ya da seçilen bilgileri, göstergeleri inkar etme eylemidir” (Anonim, 2017a; Anonim, 2017b).

Algı, ‘bireyler tarafından hisleri sayesinde edindikleri bilgileri anlamak ve içinde buldukları dünyaya düzen vermek için, seçme, organize etme ve yorumlama işlemidir’ biçiminde tanımlanabilir. Algının elemanları: Algılayan, algı hedefi ve durumu içerir (Anonim, 2017a; Anonim, 2017b).

“Algının sözlük anlamı ise; nesnel dünyayı duyular yoluyla öznel bilince aktarma olarak ifade edilebilir. Algı terimi, dilimize, batı dillerinde olduğu gibi almak kökünden türetilmiştir. Batı dillerindeki ‘perception’ terimi ise, Hint-Avrupa dil grubunun almak anlamındaki kökünden gelmektedir” (Özer, 2012). Nesnel dünyamızı doğrudan etkileyen algılarımız, düşünce biçimlerimizi oluşturmada oldukça önemli bir role sahiptir. Bireyler düşüncelerini bu algılardan oluşturmaktadır. Amerikan savunma departmanının algı yönetimine ilişkin yapmış olduğu tanımlama, Kurtlar Vadisi Irak adlı filmin gerçekleştirdiği eylemle birebir örtüşmektedir. Film sayesinde Türk toplumunun duygu ve motivasyonu derinden etkilenmiştir. Algı yönetimine ilişkin çalışmalar incelediğinde birbirine benzeyen yapılar meydana gelmekte ve algı yönetiminin temelleri hususuna değinilmemektedir. Bunun yegane sebebi bu

kavramın modern dünyaya ait oluşuyla ilişkilendirilebilir. Algı yönetiminin temellerine ilişkin ilk dikkat çekici değerlendirmeler 18. yüzyılda İngiliz filozof David Hume tarafından yapılmıştır. David Hume 'İnsan doğası üzerine bir inceleme' adlı kitabının 'İzlenim ve düşüncelerin etkisi' başlığında bu izlenim ve düşünceleri şu şekilde ifade etmektedir: "İnsan anlığında belirteceğim ikinci özellik izlenimlerin benzer bir çağrışımıdır. Tüm andırımlı izlenimler bir araya bağlıdır ve biri doğar doğmaz geri kalanlar dolaysızca onu izler. Keder ve düş kırıklığı öfkeye, öfke hasede, haset garaza ve garaz yine kedere neden olur, ta ki bütün döngü tamamlanıncaya dek." (Hume, 2016). Gerçekten de Irak'ın Süleymaniye kentinde emperyalist güçlerin gerçekleştirmiş olduğu eylem: Türk halkında öncelikle keder ve düş kırıklığına, oradan da öfkeye neden olmuştur. Kurtlar Vadisi Irak filmi bu döngüyü tamamlayarak, öfkenin kontrollü bir biçimde boşaltılmasını sağlamış olabilir. "Kurtlar Vadisi Irak filmi, içinde çıkar politikalarını, iyinin ve kötünün mücadelesini, bu mücadelede vatan ve onur gibi somut çıkarları destekleyen soyut duygular ve teolojiler arası çatışmaları, sorunlara çözümde "sabır ve sebat" ile beslenen "dişe diş" anlayışını taşıyan bir yapıt olarak, bu çeşitlenmenin ifadelerinden biridir" (Erdoğan, 2006).

Medyanın sahiplik yapısı, algı yönetimi konusunda oldukça önemli bir yere sahiptir. Medya, devlet ve sermaye üçlü bir sacayağı oluşturmaktadır. Medyanın iktisadi olarak sermayeye güçlü bir biçimde bağımlı olması, sermayenin çıkarlarına hizmet etmesi sonucunu doğurmaktadır (Kaya, 2016). Bunun neticesinde medya ürünlerini sermayenin çıkar ve politikalarına uygun olarak seçilen medya profesyonelleri üretmektedir. Medyayı etkileyen yapısal faktörleri şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Mülkiyet ve denetim,
2. Reklam verenler, finansörler,
3. Medya ile çeşitli grupların karşılıklı çıkar ilişkileri,
4. Yapılan haberden şikayetçi olunmasıyla oluşan tepki üretimi,
5. Haberle ilgili uzman temini,
6. Uygun çizgide düşünen çalışanlar,
7. İdeolojisine muhalif enformasyon ve görüşlerin belli bir sınır içinde ve marjda tutulması olduğu görülür (Karabulut, 2014).

Toplumun medya içerikleri üzerinde denetimi ve etkisi yoktur. Medya üzerindeki egemenlik tamamen bu mülkiyeti elinde bulunduran sınıfların ya da siyasi erkin elindedir. Bu sebeple bu ürünlerde nelerin sunulacağına reklam verenler karar verirken, topluma da bu noktada hangi içeriği tüketeceği konusunda tercih yapma görevi düşmektedir. Bu durumda sermaye etkin bir yapıya sahipken, halkın ise edilgen bir konumda olduğu söylenebilir (Karabulut, 2014). Toplumun algısını yönetirken kullanılan yöntemler:

1. Değersizleştirme veya olduğundan daha fazla değer yükleme veya atfetme,
2. Meşrulaştırma,
3. Gayrikanuni gösterme,
4. Görmezden gelme,
5. Delil ve kanıtları tahrif etme,
6. Çelişkilerin önemini dikkate almama,
7. Kişileri kahramanlaştırma,
8. Uzman görüşüne başvurma,
9. İddialarla ilgili tanık kullanma,
10. Fikirleri önemsiz ve değersiz göstermek için, savunucularını hedef alarak, gerçeklerin etrafından dolaşma,
11. Fikirleri çoğunluğun görüşüymüş gibi yansıtma,
12. Aynı haberleri farklı formatlarda ve farklı mecralarda birbirini destekleyecek şekilde gündeme getirme ve savunma,
13. Karşı tarafın yaptıklarını abartarak büyütüp, olumsuz bir şekilde gösterme,
14. Konuya başka açılardan bakanların kitle medyasından dışlanmasıdır (Karabulut, 2014).

Yukarıda sıralanan maddelerde algı yönetiminin bazı temel şartları sıralanmıştır. Kurtlar Vadisi Irak adlı filminde de yukarıda ifade edilen yöntemlerden bazıları kullanılmıştır. Kişileri kahramanlaştırma incelediğimiz konu çerçevesinde en önemli maddelerden birisidir. Polat Alemdar (Necati Şaşmaz) Türk halkının karşısında ABD'den intikamımızı alan cesur Türk sıfatıyla kahramanlaştırılmıştır. "Kitle medyası, mesajları ve sembolleri sıradan insanlara ileten bir sistem olarak hizmet eder. İşlevleri arasında eğlendirmek, bilgi vermek, avutmak, bireyi topluma eklemlen değerleri, inanç ve davranış kodlarını aşılama sağlayabilir" (Karabulut, 2014). Kurtlar Vadisi Irak filmi harekete hazır bir kamuoyunu edilgen konuma getirerek, toplumun aktif konumdaki tepkiselliğini sınırlı hale getirmiştir. Buna bir nevi toplum mühendisliği diyebiliriz.

Günümüz, kapitalist toplum yapısı kendi içerisinde karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu sebeple bireyler karar alma süreçlerinde tek başlarına ve özgürce hareket edemeyebilirler. Enformasyon bombardımanı altındaki bireyler, kendilerine uygun verileri seçerler ve algılarını bu veriler doğrultusunda şekillendirirler. Toplum mühendisliği algıların oluşturulması sürecinde devreye girer ve bireylerin ya da toplumun istenilen düşünceye kanalize olmasını sağlarlar. "Toplum mühendisliği kavramı ilk kez Sidney ve Beatrice Webb tarafından kullanılmıştır. Toplum mühendisliği kavramıyla kastedilen toplumsal eğilimleri ve davranışları büyük ölçekte etkileme çabasıdır" (Karabulut, 2014). Bu algı yönetimi biçimi sosyal ve siyasal olarak iki biçime ayrılabilir. Buradaki etki sınırlı olabileceği gibi, toplumun yapısını kapsamlı bir biçimde değiştirmeye yönelik de olabilir (Karabulut, 2014). Toplum mühendisliği, veri akışını kontrol etmeyi ve yönetmeyi hedeflemektedir. Medya

içeriklerini kontrol eden güç, aynı zamanda kamuoyunu da kontrol edecektir. “Bernays kamuoyunu, toplumu oluşturan gruplardan birinin herhangi bir noktada bir konudaki görüşü olarak tanımlar” (Karabulut, 2014). Kurtlar Vadisi Irak filminin kamuoyunu yönlendirmede aktif bir rol aldığı ve Türk askerinin başına çuval geçirilmesi hadisesinin yorumlanma biçiminde kalıcı etkiler bıraktığını söyleyebiliriz. Buradan da anlaşılacağı gibi kamuoyunun oluşturulması süreci iletişime dayalı sosyal bir süreçtir (Karabulut, 2014).

2. Yöntem

Çalışma: Kurtlar Vadisi Irak adlı filminin nitel analizine dayanmaktadır. Film: 3 Şubat 2006 altı yılında vizyona girmiştir. Filmin yönetmeni: Serdar Akar. Yapımcısı: Raci Şaşmaz. Başrol oyuncusu: Necati Şaşmaz. Senaristleri ise; Raci Şaşmaz ve Bahadır Özdenler’dir (Anonim, 2017b). Kurtlar Vadisi Irak Filmi, Fetih 1453 adlı filminden sonra en büyük bütçeye sahip Türk filmlerinden biridir (14milyon\$). Film toplamda; 2 saat 3 dakika 55 saniye sürmektedir (Anonim, 2017d; Anonim, 2017e).

Filmin Türk halkının duygu ve düşüncelerini manipüle ettiği varsayımından hareketle içerik analizi yapılmıştır. İlk olarak; filmin özeti yapılmış ve filmin varsayımda belirtilen manipülatif öğelerini belirleyebilmek adına nitel içerik analizi yapılmıştır. Nitel analize ilişkin kategorik olarak belirlenen başlıklar şu şekildedir: ‘İdeoloji ve Algı Yönetimi’, ‘Popüler Kültür ve politika’, ‘Yerli Rambo: Polat Alemdar’, ‘Kitle ruhu ve Kitle psikolojisi’.

2.1 Filmin Özeti

Filmin hikayesi gerçek bir olay olan “Çuval Hadisesi”ne atıfla başlıyor. 4 Temmuz 2003 tarihinde Kuzey Irak’ta konuşlanmış on bir kişilik özel Türk kuvvetinin gayri resmi, yarı gizli karargahına, ‘müttefik Amerikan’ birlikleri gelir. Türk ekibi, bunu müttefiklerinin olağan ziyaretlerinden biri zanneder. Fakat bu sefer durum farklıdır. Değişen konjonktürde Amerika bölgede “son sözü” söyleyen tek güç olmak hedefindedir. Onlara göre bölgede artık Türklere yer yoktur. O gün on bir asker, başlarına çuval geçirilerek, halkın gözlerinin önünde, askerlik onurları hiçe sayılarak sınır dışı edilirler. Süleyman Aslan, o on bir kişiden biridir. Vaktiyle aşağılanarak teslim olmayı onuruna yediremeyen Üsteğmen Süleyman geride bir mektup bırakıp intihar eder. Mektup senaryo gereği Polat Alemdar’a yazılmıştır. Polat Alemdar, özel olarak yetiştirilmiş bir Türk istihbaratçısıdır. Devlet adına çalışan gizli bir servisin, yurt içi ve yurt dışı sayısız operasyonuna katılmıştır. Hayatta hep görevleri için yaşayan Polat Alemdar, görevi uğruna intihar eden arkadaşının vasiyetine kayıtsız kalamaz. O artık adamları ile birlikte Kuzey Irak’tadır ve gerekirse ölmeye hazırdır. Film Polat Alemdar’ın William Marshall (Gerçekteki adı: Billy Zane/Hollywood yıldızı) adlı CIA ajanını öldürmesiyle son bulmaktadır.

3. Bulgular

3.1 Nitel Çözümlemeye İlişkin Bulgular

Kurtlar Vadisi Irak filmi, sahneleri ve değindiği konuyla Türk insanının ilgisini ve dikkatini çekmiştir. Özellikle sinema endüstrisi bireylerin bilişsel dünyasını etkileyen ve ona yön veren önemli bir araçtır. Filmdeki esas problematik, iki devlet arasındaki sorunun Marshall ve Polat arasındaki kişisel bir çatışmaya indirgenmesidir. Türk halkının tepkisi bu andan itibaren ideolojik bir haleyle çevrilerek hiçleştirilmeye çalışılmaktadır. Geçmişin namli kahramanları bizzat savaş meydanlarından mücadele ve kanla çıkarken, bugünün kahramanları beyaz perde de yaratılmakta ve kitlelere sunulmaktadır. Bu varsayımlardan hareketle şu şekilde bir örneklem oluşturabilir ve bunu bir reklam filmi biçiminde insanlara sunabiliriz: “Permagedon Kralı II. Attalos devlet işleriyle ilgilendikten sonra mesai saatinin sonunda yorgun bir biçimde Antalya’daki rezidansına gelir; ayaklarını uzatır ve Led televizyonun düğmesine basar, günün tüm yorgunluğunu hanedanın ona tahsis ettiği bu rahat ve güzel ortamda atar” Öncelikle Antalya yerelinde yapılan bir rezidans inşaatı için uygun bir tarihsel figür seçilir. Bunun bir kral olması rezidans tarzındaki binaların zenginler için yapıldığını belirtmek anlamında oldukça kullanışlı bir yaklaşımdır. Bu örnekten de anlaşılacağı gibi bireylerin algıları yönetilmekte ya da yönlendirilmektedir. Mevcut yönlendirmenin biricik kaynağı kapitalist (liberal) ideoloji mekanizmalarıdır. ‘Katı olan her şeyin buharlaştığı’ dünyamızda bir milletin onuru ve şerefi de pek ala buharlaştırılabilir, hatta ondan hatırı sayılır bir kar da elde edilebilir. Bunun için bazı milli değerlerin sinema filmi aracılığıyla hiçleştirilmesi gerekiyordu ve bu başarılıydı. Koca bir ulusun şerefini kurtarmak tek bir kişiye kaldı; o da Polat Alemdar. Bu andan itibaren milletin yüce değerleri bozuşmaya ve çürümeye uğrar. “ Yüce nesne, fazla yaklaşılamayan bir nesnedir: Eğer ona fazla yaklaşırsak, yüce özelliklerini kaybeder ve sıradan, bayağı bir nesne haline gelir – ancak bir ara mekânda, bir ara durumda, belli bir perspektiften bakıldığında, yarı görülür yarı görülmez bir halde ayakta kalabilir. Onu gün ışığında görmek istersek, gündelik bir nesneye dönüşür, kendi kendini dağıtır, çünkü kendi içinden hiçbir şey değildir. Fellini’nin Roma filminden ünlü bir sahneyi ele alalım: Metro inşaatı için tüneller kazın işçiler eski Roma binalarından bazı kalıntılar bulurlar, arkeologları çağırırlar, arkeologlar hep birlikte binalara girdiklerinde muhteşem bir manzara beklemektedir onları: Hareketsiz, melankolik figürlerin resmedildiği fresklerle dolu duvarlar – ama resimler çok narindir, açık havaya dayanamaz ve hemen dağılmaya başlar, seyircilerini duvarlarla baş başa bırakırlar...” (Zizek, 2011).

Kurtlar Vadisi Irak filmi Latince bir deyim olan

'Camara Obscura' yani görüntünün ya da anlatının terse çevrilmesiyle rahatlıkla açıklanabilir. Film, ABD ve Türkiye arasındaki gerilimi ya da düşmanlığı arttırmak bir yana, kitlelerin tepkilerini değersizleştirdiği için tam tersi bir etki yaratmaktadır. Yani ABD ve Türkiye arasında yeni bir yol veya köprü oluşturmaktadır. Bu temel varsayımdan hareketle; filmin ideolojinin de yardımıyla nasıl algı yönetimi sürecine katıldığını ve Türk kamuoyundaki tepkileri değersizleştirdiğini ortaya koyabilmek için aşağıdaki kategoriler çerçevesinde analiz edilmiştir.

3.1.1 İdeoloji ve Algı Yönetimi

İdeoloji, algı yönetimi meselesinin en kritik öğelerinden birisidir. Özellikle konu 'Kurtlar Vadisi Irak' filmi olunca ideolojiden kaçış imkansız gibi görünmektedir. Filmde yer alan ideolojik nosyonları (kavramları) şu şekilde sıralayabiliriz:

- Vatan, bayrak ve millet sevisi¹
- Dini farklılık ve ayrışmalar
- Milliyetçi söylem ve terminolojiler
- Polat Alemdar ve ataerkil toplum

Yukarıda belirtilen ideolojik kavramlar filmin içerisinde sıklıkla karşımıza çıkan kavramlardır. Özellikle Türkiye'de sağ terminolojinin sahiplendiği bu kavramlar; algı yönetimi yapmak isteyen kişiler için oldukça önemli ve değerlidir. Belirtilen değerlerle insanları heyecanlandırmak ya da harekete geçirmek kolaydır. Bu andan itibaren ideolojik değerler bizim için tüketilmeye hazır nesnelere haline getirilir. Silah, bayrak veya sözle ifade edilen bir marş bile sinemanın nesnel etki alanının içerisine girer. Birey, tıpkı aynanın karşısındaki bebek gibi; yaratılan yenedünyaya hayran olur. Tarihsel bağlarından koparılan birey harekete hazır bir otomattır. Film izleyen bir kişi geçmişle olan bağdan koparak o ana ait çarpışmaya ve mücadeleye odaklanır. Mevcut bu hareketin itici gücü ideolojidir. Bu ideolojik kodlamayı küçük burjuva bireyin davranışlarında sezinleriz. "Burjuva sınıfı ile proleterya arasındaki çelişki derinleştikçe, büyük bir orta sınıf açığa çıkar, küçük burjuva sınıfı. Onlar burjuvazinin maddi gerçekliğini yaşamazlar, (üretim araçlarını elinde tutan) ancak onlar ideolojik burjuvazi gerçeğini doğal olarak yaşarlar, kendi evrenlerinin sınırları konusunda doğruluğun ayırıcısında olmadan.

Barthes'in çözümlediği gibi: Küçük burjuva değerleri, burjuva kültürünün artıklarıdır, onlar, aşağılanmış, yoksullaştırılmış, metalaştırılmış, biraz arkayık, ya da, çağdaş diyelim mi? Burjuva ve küçük burjuva güç birliği, bir yüzyıldan daha uzun bir süre Fransa'nın tarihini belirledi; bu güç birliği çok seyrek olarak bozulduğu zaman da geçici olarak bozuldu (1848, 1871, 1936). Burjuvazi hiçbir kendisinin temel konumu olmamış tüm insanlığı durmaksızın kendi ideolojisinde eritir ve onu onların imgeleriyle yaşar, yani bilinçliliğin zayıflatılmasıyla ve değişmezliğiyle yapar bunu. Küçük burjuva imgesini katalogun tüm alanına kendi tasarımlarını yayarak orta sınıf,

toplumsal sınıflar arasındaki farklılaşmanın yokluğunu onaylar" (Coward ve Ellis, 2008).

Tüm bu değerlendirmeleri yaparken ideolojinin tam olarak neyi ifade ettiğini belirtmek zorundayız. Bireyi harekete geçiren, algılarını ve hatta dünyaya bakışını belirleyen şey, ideoloji nedir?

"İdeoloji, simgelemenin bir uygulamasıdır; belli bir anlatımı üretme uygulamasıdır, yani belli anlamları üretmek ve onların yardımcıları olarak belli öznelere varlığını zorunlu kılmaktadır. Gerçekliğin çözümlenmesinin gelişimini göz önünde bulundurmada, biz ideolojinin yalın bir kavramının artan bir biçimde güvenilmez özelliğine tanık olmuştuk, bu ideoloji, yan anlamlar dizgesi aracılığıyla işlem görür, bu yan anlamlar özgün bir doğal dile dayatılmıştır (empoze edilmişlerdir)"

"Althusser'e göre ideoloji, üretim ilişkilerini, sınıflar arası ilişkileri, insanların dünyalarıyla olan ilişkilerini üretmek için işlevleri vardır. Her toplum, kendi var olma koşullarını yeniden üretmek durumundadır, onları üretirken ya da öteki türlü, var olmayı sürdürmez" (Coward ve Ellis, 2008). Bu noktada ideoloji salt gerçekliği bozuşturan bir olgu olmaktan çıkarak, yeni gerçekliğin yaratıcısı konumuna yükselmektedir. Gerçekliğin yeniden yaratımında sinema yadsınamayacak derecede büyük bir görev üstlenmektedir. İki ülkenin neredeyse çatışma noktasına geldiği bir olayı, Polat Alemdar ve hasmının şahsi davası gibi göstermek ciddi bir başarı örneğidir (Yaşın, 2006). Kurtlar Vadisi Irak filmi kitlelerin yoğun ve haklı tepkisini başarılı bir algı mühendisliğiyle birlikte hiçeştirmiş ve onu bayağılaştırmıştır. Düşman, Polat Alemdar sayesinde hak ettiği cezayı çekmiş ve kitlelerin ruhunda Türk askerine yaptığının bedelini ödemiştir. İdeoloji ve algı yönetimi başlığı altında yapılan analizde göstermektedir ki, ideolojiye ait nosyonlar kolaylıkla manipüle edilebilir ve algı yönetiminin kullanışlı bir unsuru haline getirilebilir. Kurtlar Vadisi Irak filmi de bunun en yaratıcı örneğini teşkil etmektedir.

3.1.2 Popüler Kültürü ve Politika

Kurtlar Vadisi Irak filmi popüler kültürün, politika ile entegrasyonunun en güzel örneklerinden birisidir. Dizi olarak da yayınlanan Kurtlar Vadisi çıktığı ilk günden bu yana politik bir yapıma olma iddiasını sürdürmüştür. Bu politik durumu sinema sahnesine de yansıyan Kurtlar Vadisi Türkiye'de popüler kültürün vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Kitlelere yönelik bir kültür biçimi olan popüler kültür; Kurtlar Vadisini başarılı bir biçimde tüketim kültürüne eklemiştir. Bu sayede kitlesel izlenme oranlarına ulaşan dizi başarısını sinema sahnesinde de perçinlemiştir. Kültür endüstrisi sayesinde üretilen ürünler basit birer meta haline gelir. "Kültür endüstrisi, kültürün çöküşünü, tecim eşyasına indirgenmesini, örnek alacak biçimde kesinleştirir. Kültürel eylemin değere dönüştürülmesi, onun eleştirel gücünü ortadan kaldırır ve ondaki özgün bir

yaşantının izlerini siler” (Mattelart ve Mattelart, 2009). Sinema üretilen kitle kültürünün bir taşıyıcısı olduğu için algı yönetimi yapmak isteyenler için önemli bir araçtır. Yine kültür endüstrisi ve buna bağlı ürünlerin algı yönetiminin kullanım alanına uygun araçlar olduğunu unutmamak gerekir.

İzleyici, kültür endüstrisine ait bu ürünleri sorgulamadan içselleştirebilir. Tıpkı Kurtlar Vadisi Irak filmi izleyen bir kişinin Polat Alemdar'ın kahramanlığını abartılı bir biçimde çevresine aktarması gibi. İzleyiciler, beyaz perdenin karşısında pasif birer tüketici konumuna indirgenirler. “Tüketiciler işçiler ve memurlar, çiftçiler ve küçük burjuvalardır. Kapitalist üretim bedenlerini ve ruhlarını öyle bir kuşatmıştır ki, önlerine konulan her şeye direniş göstermeden kapılıverirler” (Adorno ve Horkheimer, 2010). Kurtlar Vadisi Irak filmi ilk çıktığında ve sonraki haftalarda neredeyse eleştirilemez bir noktaya dahi erişmişti. Filmin başarısı, kitlelerin ruhunu iyi bir biçimde yansıtmada (bu anlamda kitlelerin karşısında birebir ayna görevi görmektedir) yatmaktadır. Kurtlar Vadisi Irak filmi sayesinde Türkiye Cumhuriyeti devleti namına Polat Alemdar gerekli cevabı ABD'ye vermiştir. Kurtlar Vadisi Irak filmine yönelik en sert eleştiri ise, dönemin jandarma istihbarat daire başkanı Albay Hasan Atilla uğurun oğlu Oğuzhan Uğur tarafından yapılmıştır. İnternet üzerinden yayınlanan ‘Babala’ adlı komedi programında çuval olayına değinen Oğuzhan Uğur şu ifadeleri kullanmıştır: “Karargah toplantısı düzenleniyor. Üst düzey komutanların hepsi toplanıyor, Türkiye’de falan ortalık kaynıyor. Köy değil, kasaba değil, koskoca Amerika bir şey yapmamız gerekiyor. Türk halkı da rahatsız bir karşılık verelim vs. Karargah toplantısında generaller durumu tartışırken, içeri bir tane istihbarat subayı giriyor; ellerinde notlar, o dönem istihbarat subayı çok önemli bir şey. Ben başbakanla görüşmek istiyorum dese bağlanması zorunludur; o bilgiyi vermek zorundadır. İstihbarat subayı bize hemen bir helikopter buradan İncirliğe gidiyoruz, tamda şuanda cumartesi yani coniler çarşı izindeler geziyor Adana sokaklarında, Adana valisine suikast şüphesiyle hepsini gözaltına alalım. Hepsinin başına çuvalı geçirelim ve dünya basınına sergileyelim. Sonuç olarak; devletin mütekabiliyet yeteneği olması gerekiyor. Nedir mütekabiliyet? Mütekabiliyet: Anında karşılık, misilleme. Bir anık bir dakikalık kararlar bile senin sınırlarını, özgürlüğünü belirler. Eğer bu yapılmış olsaydı hemen bizimkileri serbest bırakmak zorunda kalırlardı. Amerika özür dilemek zorunda kalacaktı. İstihbarat subayı fikrini masaya koydu ve dedi ki bu derhal yapılmalıdır. Ne cevap aldı biliyor musunuz? İstihbarat subayını bu planından dolayı kınıyorlar biliyor musunuz? Diyorlar ki; sen Amerika’yı karşımıza almaya mı çalışıyorsun? Amerika bizi çuvalın içerisine almış, ne karşımıza almaktan bahsediyorsun. Hani vatan, millet sevgisi?

Sonuç olarak iyi ki de izin vermemişler istihbarat subayına çünkü: Sonrasında aslanlar gibi aldık intikamımızı. Neyle? Kurtlar Vadisi Irak. Şimdi şakaya yaptığımı düşünüyorsun ama ya o Necati Şaşmaz'ın oyunculuğunu gör, Amerikalının %40'ı öldü. Gaz vermenin, gaz almanın bu kadar kolay olduğu başka bir millet var mı?” (Anonim, 2017; Anonim, 2017e). Emekli Albay Hasan Atilla Uğur'un oğlu, Oğuzhan Uğur'un 23 Ekim 2017 tarihinde Youtube kanalında yayınlanan videosunda sarf ettiği sözler, yaşanan olaylara birinci derecen tanıklık ettiğini göstermektedir. Oğuzhan Uğur mizahi bir üslupla Kurtlar Vadisi Irak filmi eleştirmektedir. Gerçekten de Kurtlar Vadisi Irak filmi popüler kültürün etkili bir silahı olmuş ve Türk halkının algılarıyla oynayarak, ABD'ye karşı biriken tepkiyi azaltmakta önemli bir görev üstlenmiştir.

3.1.3 Yerli Rambo: Polat Alemdar

John Rambo Sylvester Stallone ile özdeşleşmiş bir karakterdir. Rambo sinema endüstrisinin önemli bir karakteridir ve Türkiye’de bu karakter Polat Alemdar ile özdeşleştirilebilir. Toplamda dört adet Rambo filmi çekilmiştir. İlki 1982 yılında ilk kan adıyla yayınlanmıştır. Filmin son serisi Rambo 4 ise 2008 yılında çekilmiştir (Anonim, 2017c). Kurtlar Vadisi Rambo’yu üç seri filmle takip etmiştir. Bunlar: Kurtlar Vadisi Irak, Kurtlar Vadisi Filistin ve Kurtlar Vadisi Vatan adlı filmlerdir. Her iki filmde bazı ortak yönlere sahiptir. Rambo Amerika’yı, Polat Alemdar ise Türkiye’yi kurtarmaktadır. Bu yüzden Polat Alemdar için yerli Rambo benzetmesini yapmak abartılı bir eleştiri olmayacaktır. “Rambo için ortam varsa veya böyle bir ortam yaratılmak isteniyorsa, Rambo’yu ve Chuck Norris’i görürüz. Vietnam’da yenilmişsek ve bu içimizde kalmışsa, kendimizi bu yenilgi duygusundan kurtarmak ve rahatlamak (rahatlatmak) istiyorsak, bu ortam ve duygu yaygın ve yoğunsa, Missing in Action gibi filmler yaparız. Böylece, var olan duygusal ortamı sömürerek izleyicilerin ceplerini boşaltıp içlerini doldururken biz de para kazanırız. Elbette, şu çok önemli, film yapımcısı para kazanmak isteyen bir tüccardır, ama aynı zamanda tüccarın da bir ideolojisi vardır; bir siyasal görüşü, bir siyasal duruşu vardır” (Eroğan, 2006). Irak’ta yenilmişsek ve rahatlamak istiyorsak, yerli Rambo bunun için var ve algılarımız filmi çeken kişinin ideolojisi doğrultusunda kendine rahatlıkla yol bulabilmektedir. Özetle Amerika’da Rambonun üstlendiği görevi, Türkiye’de Kurtlar Vadisi Irak filmi ve Polat Alemdar karakteri üstlenmiştir.

3.1.4 Kitle Ruhu ve Kitle Psikolojisi

Kurtlar Vadisi Irak filmi kitle ruhuna oldukça uygun bir yapımdır. Özellikle kitleleri kolaylıkla harekete geçirebilecek ideolojik kodları manipüle etmesiyle, izleyici üzerinde önemli bir etki oluşturur. Kitleleri yönlendirebilmek için onlara bir önder gerekir. Sinema filmlerindeki bu önder kişi profili genellikle başrol oyuncusuna verilir. Mevcut bu kişinin kitlenin

kültürüyle ve ihtiyaç hissettiği duygularla ortak paydası bulunması gerekir. Polat Alemdarın ataerkil Türk aile yapısına olan yakın davranış şekillerini bu şekilde açıklamak mümkündür. Bu sebeple denilebilir ki Kurtlar Vadisi Irak filminde Polat Alemdar Türk toplumunun önderi olma rolünü üstlenmiş ve Amerika'dan intikamımızı almıştır. Gustave Le Bon kitleleri etkilemede önderlerin rolünü şu şekilde açıklamaktadır: "Canlı varlıkların birkaçı bir araya gelir gelmez bunlar ister hayvan ister insan kalabalığı olsun, içgüdü olarak bir başkasının, yeni bir önderin hükmü altına girerler. İnsan topluluklarında önderler büyük bir rol oynarlar. Onun iradesi, düşüncelerini gerçekleştirdiği ve teşekkül ettiği bir kaynak olur. Kitle, çobanından vazgeçmeyen bir sürüdür" (Le Bon, 2005). Kurtlar Vadisi Irak filmi kitleleri manipüle etmiş ve onların bilişsel manada rahatlamalarını sağlamıştır. Bu sebeple kalabalıkların genel görüşüne bağlı kalmamak ve olgusal bir yaklaşımla olayları gözlemlemek oldukça önemlidir. Aksi durumda Polat Alemdar'ın estirdiği rüzgarın sizi de beraberinde sürüklemesi ihtimal dahilindedir.

4. Sonuç

Kurtlar Vadisi Irak filmi Türkiye'de güçlü ve etkili bir algı operasyonu gerçekleştirmiştir. Filmin Hollywood yapımı Rambo ile benzer öğelere sahip olması oldukça düşündürücüdür. Bir ülkenin onuruna ve şerefine yönelik olarak yapılmış bir hamlenin, bu şekilde sinemanın aracı haline gelmesi kaygı ve üzüntü vericidir. Polat Alemdar gibi hayali karakterlerin kahramanlık düzeyine yükseltip, Hasan Atilla Uğur gibi gerçek kahramanların göz ardı edilmesi algılarımızın bir biçimde yönetilmeye çalışıldığının açık göstergesidir. Bütün bu değerlendirmeleri yaparken, medyanın sahiplik yapısını göz ardı edemeyiz. Sermayenin ve iktidar sahiplerinin bu derece etkin olduğu bir yapı da eleştirel fikirlerin kendilerine önemli bir yer bulması düşünülemez. Bu sebeple iktisadi yapılar, medya içeriklerini önemli ölçüde belirlemektedir. Kurtlar Vadisi Irak filmi bu perspektiften okumak ve anlamlandırmak oldukça önemlidir. Aksi takdirde algılarımıza şekil vermek isteyen bu yapıların, algılarımızı istedikleri bir biçimde yönetebilecekleri unutulmamalıdır.

Filmin nitel içerik analizi de göstermektedir ki; Kurtlar Vadisi Irak kamuoyunun rahatlamasına vesile olmuş ve kitlelerin bu olayı tüketerek unutmalarının yolunu açmıştır. Filmi izleyen bir kişi şöyle bir algıya kapılabilir: 'Polat intikamımızı aldığına göre, ABD'den hesap sorulacak bir şey kalmamış demektir' Neticede bu algı rahatlıkla kabul görmüş ve Türk askerinin başına geçirilen çuval olduğu gibi yerinde kalmıştır. Tek bir filmle bu algıyı yıkabileceklerini düşünen kişi ya da kişilerinde kime veyahut neye hizmet ettikleri dikkatli bir biçimde sorgulanmalıdır.

Kaynaklar

- Adorno TW, Horkheimer M. 2010. Aydınlanmanın Diyalektiği. Çeviren: Nihat Ülner- Elif Öztarhan Karadoğan. Kabalcı, İstanbul.
- Adorno TW. 2014. Minima Moralia. Metis, İstanbul.
- Anonim. 2017a https://tr.wikipedia.org/wiki/Alg%C4%B1_y%C3%B6netimi (Erişim tarihi: 23.12.2017).
- Anonim. 2017b https://tr.wikipedia.org/wiki/Kurtlar_Vadisi_Irak (Erişim tarihi: 23.12.2017).
- Anonim. 2017c <https://tr.wikipedia.org/wiki/Rambo> (Erişim tarihi: 23.12.2017).
- Anonim. 2017d https://www.youtube.com/watch?v=xpET_MvWb-I (Erişim tarihi: 23.12.2017).
- Anonim. 2017e. https://www.youtube.com/watch?v=yKIRHzZmj_g&t=431s (Erişim tarihi: 23.12.2017).
- Coward R, Ellis J. 2008. Dil ve maddecilik. Çeviren: Veysel Kılıç. Toroslu kitaplığı, İstanbul.
- Erdoğan İ. 2002. İletişimi Anlamak. Erk, Ankara.
- Erdoğan, İ. 2006. Kurtlar Vadisi Irak: Eski-Göçebe Kabil'in Yeni-Emperyalist Habil'den Öç Alışı. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 22: 71-136
- Güngör N. 2011. İletişim-Kuramlar-Yaklaşımlar. Siyasal Kitapevi, Ankara.
- Hume D. 2016. İnsan Doğası Üzerine Bir İnceleme. Çeviren: Aziz Yardımlı. İdea Yayınevi, İstanbul.
- Karabulut B. 2014. Algı Yönetimi. Alfa Yayıncılık, İstanbul.
- Kaya, A. Raşit (2016). İktidar Yumağı. İmge, Ankara.
- Le Bon G. 2005. Kitleler Psikolojisi. Çeviren: Selehattin Demirkan. Yağmur Yayınları, İstanbul.
- Mattelart A, Mattelart M. 2009. İletişim Kuramları Tarihi. Çeviren: Merih Zılhoğlu. İletişim, İstanbul.
- Özer MA. 2012. Bir Modern Yönetim Tekniği Olarak Algılama Yönetimi Ve İç Güvenlik Hizmetleri. Karadeniz Araştırmaları, 33: 147-180
- Yaşın C. 2006. Kurtlar Vadisi Irak Filminin Bilişsel Yapısı. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 22: 157-181.
- Zizek S. 2011. İdeolojinin Yüce Nesnesi. Çeviren: Tuncay Birkan. Metis, İstanbul.